

Eesti

Riigiülevaade käsitleb Eesti haridussüsteemi olulisemaid näitajaid. Ülevaade toetub "Education at a Glance 2024" andmetele. Et „Education at a Glance 2024“ fookusteema on võrdsed võimalused hariduses, keskendub ka ülevaade sellele. Ülevaates kasutatakse värskeimaid kättesaadavaid andmeid, millele on "Education at a Glance 2024"-s viidatud.

Õppeasutuste tulemuslikkus ja õppimise mõju

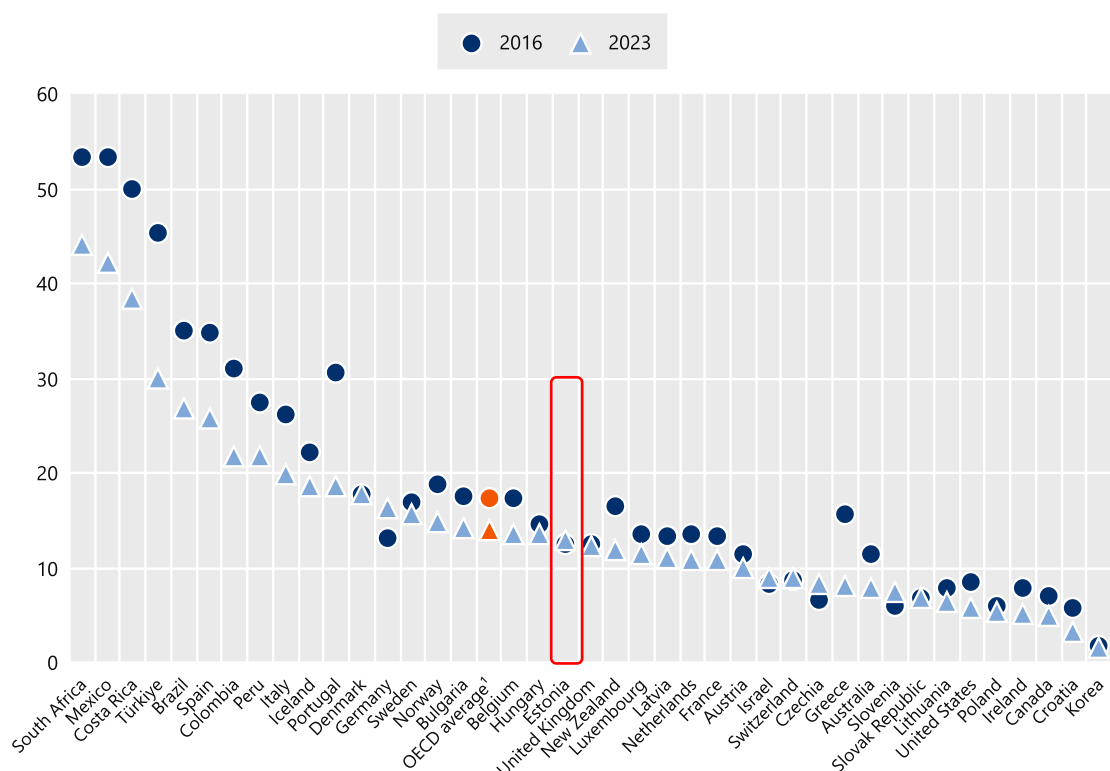
- Keskhariiduseta täiskasvanutel on suur risk, et nende ühiskondlikud ja tööturuväljavaated jäävad kogu eluks kehvaks. Keskhariiduseta noorte täiskasvanute osakaalu vähendamine on olnud prioriteet paljudes riikides. 25–34aastaste keskhariiduseta inimeste osakaal on vahemikus 2016–2023 kahanenud OECD 35 liikmesriigist 28-s, aga mitte Eestis, kus see on 2016. aastast 2023. aastani jäänud samaks. Eesti näitaja 13% on ühe protsendipunkti võrra madalam OECD keskmisest 2023. aastal (joonis 1).
- Keeruline olukord tööturul, millega keskhariiduseta töötajad silmitsi seisavad, kajastub 25–34aastaste tööhõivenäitajates. Eestis on 25–34aastastest keskhariiduseta inimestest hõivatud 77%, aga keskhariiduse või keskhariidusjärgse kvalifikatsiooniga inimestest 83%. OECD riikides keskmiselt on samad näitajad 61% ja 79%. Lisaks saavad keskhariiduseta töötajad enamikus OECD riikides väga madalat palka. Eestis teenivad 26% 25–34aastastest keskhariiduseta inimestest poole või alla poole mediaanpalgast, samas kui keskhariidusega või keskhariidusjärgse haridusega inimestest teenib sama madalat palka 21% ja kõrgharitud töötajatest 12%. OECD riikides tervikuna on vastavad näitajad 28%, 17% ja 10%.
- Tugevad tööturud ja suurenev osalus hariduses on enamikus OECD riikides toonud kaasa 18–24aastaste NEET-noorte (noored, kes ei tööta, õpi ega osale koolitusel) osakaalu languse. OECD riikides keskmiselt on NEET-noorte osakaal vahemikus 2016–2023 kahanenud 15,8%-lt 13,8%-ni. Eestis seevastu on NEET-noorte osakaal suurenenud¹ 12%-lt 14,3%-ni.
- Peaaegu kõigis vaadeldavates valdkondades on tüdrukute ja naiste haridustulemused poiste ja meeste omadest paremad ning paljudel juhtudel on lõhe laienenud. See kajastub soolistes lõhedes haridustasemeti. Kõigis OECD liikmesriikides omandavad 25–34aastased naised kõrghariiduse sama suure või suurema tõenäosusega kui nende meessoost eakaaslased (54% vrd 41% OECD riikides keskmiselt). Eestis on soolõhe OECD keskmisest laiem: kõrghariidusega on 56% naistest ja 32% meestest.
- Kuigi tüdrukud ja naised on poistest ja meestest haridustulemuste poolest selgelt üle, muutub olukord tööturule jõudes vastupidiseks: naiste tööturuväljundid on üldiselt meeste omadest kehvemad. 25–34a naised on meestest väiksema tõenäosusega tööga hõivatud ning erinevus on enamasti suurim nende puhul, kelle haridustase jääb alla keskhariiduse, ja väikseim kõrgharitud puhul. Eestis on tööga hõivatud 71% noortest keskhariiduseta naistest, aga 80% meestest (OECD keskmised on 47% ja 72%). Noortest kõrghariidusega naistest seevastu on tööga hõivatud 85% ja meestest 95% (OECD keskmised näitajad on vastavalt 84% ja 90%). Kõrghariidus ei aita siiski vähendada meeste ja naiste vahelist palgalõhet. OECD riikides tervikuna teenivad noored

¹ NEET-noorte osakaal on suurenenud eeskätt välismaal sündinute (sh Ukraina põgenikud) arvelt. Eestis sündinute seas ei ole NEET-noorte osakaal kasvanud.

kõrgharidusega naised keskmiselt 83% oma meessoost eakaaslaste palgast. Eestis on vastav näitaja 79%. Keskkhariduse või keskkharidusjärgse haridusega noored naised teenivad OECD riikides keskmiselt 84% oma meessoost eakaaslaste palgast, Eestis aga 73%.

- Vanemate haridus mõjutab tugevalt laste hariduslikku edenemist. Eestis omandab kõrghariduse 57% 25–64aastastest, kellel vähemalt üks vanematest on samuti kõrgharidusega. Nendest 25–64aastastest, kelle vanemad on keskkhariduseta, omandab seevastu kõrghariduse üksnes 21%. OECD keskmised näitajad on vastavalt 72% ja 19%.

Joonis 1. 25–34aastaste keskkhariduseta inimeste osakaalu trendid (2016 ja 2023, %)

1. OECD keskmine on tuletatud kõigi mõlema aasta kohta kättesaadavate ja võrreldavate andmetega riikide kaalumata keskmisest.

Riigid on reastatud kahanevas järjekorras keskkhariduseta 25–34aastaste osakaalu järgi 2023. aastal.

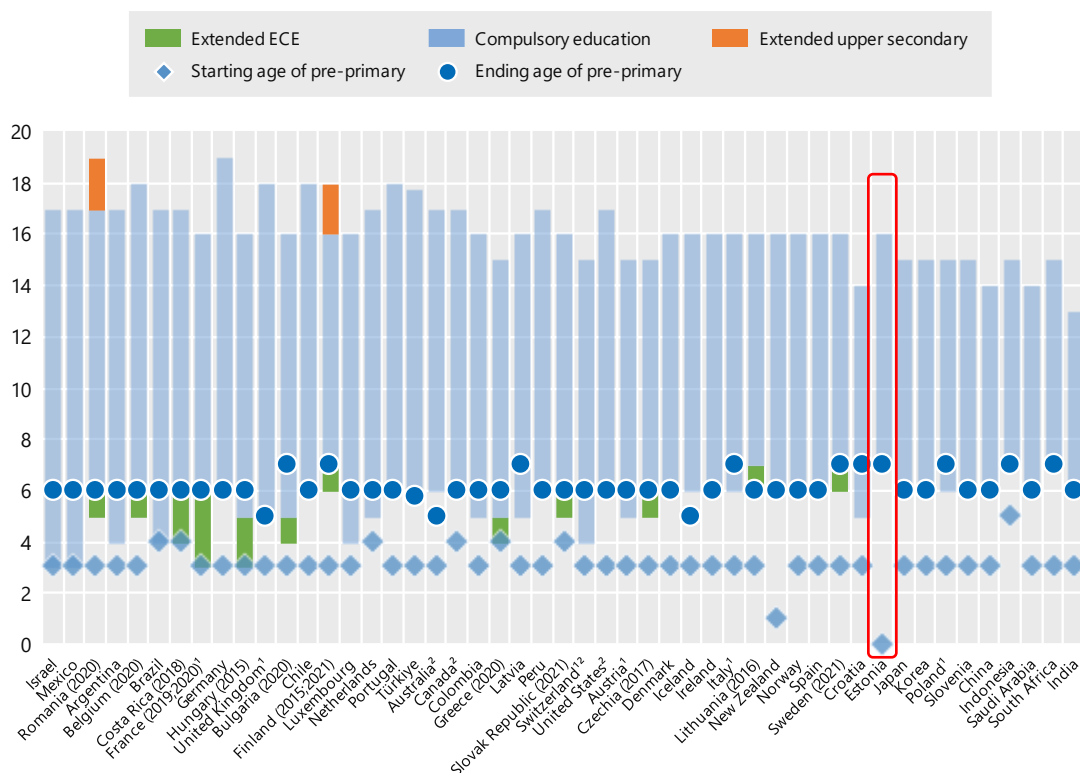
Allikas: OECD (2024), tabel A1.2. Lisainfo: *Education at a Glance 2024 Sources, Methodologies and Technical Notes* (<https://doi.org/10.1787/e7d20315-en>).

Ligipääs haridusele, õppimine ja edasijõudmine

- Alusharidus aitab tasandada arenguerinevusi, mille tõttu osa lapsi jääks koolimineku ajaks ebavõrdsesse olukorda. Enamikus OECD riikides osaleb valdav enamik lastest aasta enne kooli algust alushariduses. Eestis on käib lasteaias 94% vanuserühmast, OECD riikides keskmiselt 96%.
- Kuigi enamik lapsi ja noori on haridussüsteemi kaasatud nii enne kui pärast kohustuslikku haridust, ei kehti see kõigi puhul. Et suurendada osalust alushariduses ja pikendada noorte haridussüsteemis viibimise aega, on kaksteist OECD riiki viimase kümnendi jooksul pikendanud kohustusliku hariduse kestust. Eesti ei kuulu veel sellesse rühma: kohustuslik haridus kestab 7.–16. eluaastani, s.o kokku 9 aastat, mis jääb alla OECD keskmise 11 aasta (joonis 2). Eestis

valmistatakse ette reformi õppimiskohustuse pikendamiseks 18. eluaastani. Reform rakendub 2025/26. õppeaastast.

Joonis 2. Kohustusliku hariduse kestus (2023, aastates)

Märkus: Sulgudes esitatud aasta osutab ajale, mil kohustusliku hariduse kestust on muudetud. Lisaks on alushariduse/keskhariduse juures märgitud, kui seda haridustaset on alates 2013. aastast pikendatud.

1. Kohustusliku hariduse lõpetamiseks on nõutavad muud kohustuslikud tegevused (vt tabel B2.1).

2. Alustamise ja lõpetamise vanus ning kohustusliku hariduse kestus võivad regiooni viieks varieeruda.

Riigid on reastatud kahanevas järjekorras kohustusliku hariduse kestuse järgi.

Allikas: OECD (2024), tabel B2.1. Lisainfo: *Education at a Glance 2004 Sources, Methodologies and Technical Notes* (<https://doi.org/10.1787/e7d20315-en>).

- Kuigi klassikursuse kordamise tõhusus on vaieldav, kasutatakse seda meedet paljudes riikides, et anda õpilastele lisaaega klassi õppesisu omandamiseks. Eestis jäetakse klassikursust kordama 0,5% algklasside, 1,5% põhikooli vanema astme ja 3,6% üldkeskhariduse õpilastest², OECD keskmine on algklassides 1,5%, põhikooli vanemas astmes 2,2% ja üldkeskhariduses 3,2%.
- Üliõpilaste puhul sõltub õpingute eduka läbimise tõenäosus nende peretaustast, kuid Eestis ei ole peretaust määrav. Nominaalajaga, s.o kolme aasta jooksul omandas Eestis edukalt kõrghariduse 66% üliõpilastest, kellel vähemalt üks vanematest on kõrgharidusega. Üliõpilastest, kelle vanemad on keskharidusega, omandas kõrghariduse nominaalajaga 64%.
- Naised on kõrghariduses märkimisväärselt ülesindatud ja löhe laieneb enamikus riikides. Eestis moodustavad naised 57% ülikooli astunudest, OECDs keskmiselt 56%. Et naised ka omandavad kõrghariduse meestest suurema tõenäosusega, on sooline löhe lõpetajate hulgas isegi suurem (vt

² Gümnaasiumiõpilased, kelle õpingud on pikenenud vahetusõpilasena välismaal viibimise tõttu.

Education at a Glance 2022). Õppevaldkonniti võib OECD riikides siiski täheldada suuri erinevusi. Eestis asub 21% naisi kõrghariduses õppima loodus- ja täppisteadusi, samas kui üksnes 2% meestest valib haridusega seotud eriala (OECD keskmised näitajad on vastavalt 16% ja 4%).

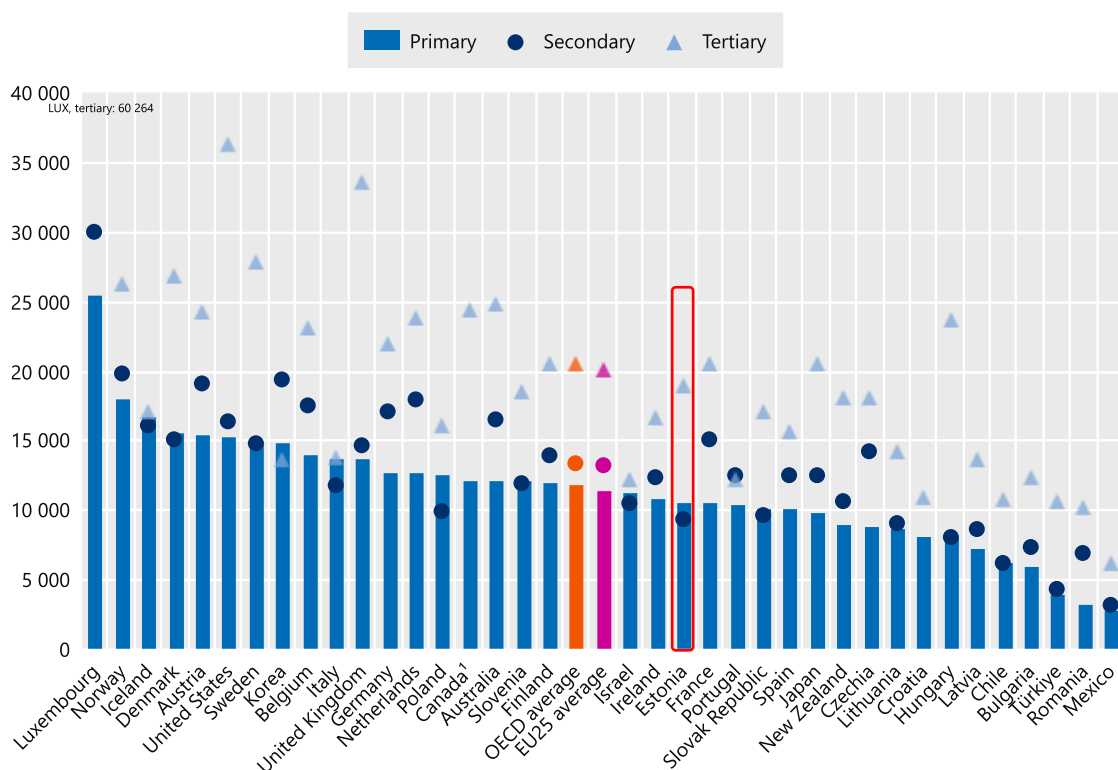
Hariduskulutused

- Keskmised kulud õppija kohta aastas põhiharidusest kõrghariduseni (sh teadus- ja arendustegevus, TA) Eestis on 11 708 USD³, vrd OECD riikides keskmiselt 14 209 USD. Enamikus riikides kasvavad kulud haridustaseme tõustes. Eestis on kulud õppija kohta esimeses ja teises kooliastmes 10 642 USD, kolmandas kooliastmes ja keskhariduses 9314 USD ja kõrghariduses 18 967 USD (joonis 3).
- Eesti kulutab 4,5% majanduse koguproduktist (SKP) põhi-, kesk- ja kõrghariduse (sh TA) rahastamiseks. See jääb alla OECD keskmise 4,9% SKPst. OECD riikides keskmiselt on hariduskulutuste osakaal SKPst (põiharidusest kõrghariduseni) püsinud vahemikus 2015–2021 üldjoontes stabiilne. Riigiti on kulutuste trendid siiski väga erinevad. Eesti kuulub nende riikide hulka, kus hariduskulutuste osakaal SKPst on püsinud laias laastus samal tasemel 4,5% juures.
- Alusharidusele on viimastel aastatel pööratud palju tähelepanu, eelkõige selle olulisuse tõttu ebasoodsas olukorras perede lastele. Eestis on alushariduskulud suhtena SKPsse vahemikus 2015–2021 kasvanud 10% võrra. OECD riikides keskmiselt on alushariduskulude kasv samal perioodil olnud 9%.

³ Kõik ülevaates esitatud hariduskulude summad on väljendatud USA dollarites, mis on arvutatud ostujõu pariteedi (PPP) vahetuskursside alusel.

Joonis 3. Kogukulutused täisajaga õppija kohta põhi-, kesk- ja kõrghariduses (2021)

Kulutused haridusasutustele (USD kohandatud ostujõu pariteediga).

1. Põhihariduskulud hõlmavad ka alusharidust.

Riigid on reastatud kahanevas järjekorras täisajaga põhihariduse õpilase kohta tehtavate kogukulutuste järgi.

Allikas: OECD (2024), tabel C1.1. Lisainfo: *Education at a Glance 2024 Sources, Methodologies and Technical Notes* (<https://doi.org/10.1787/e7d20315-en>).

- OECD riikides kannab avalik sektor valdava osa hariduskulutustest, eriti kohustusliku hariduse tasemel. Eestis tuleb 96% alus- ja põhihariduskuludest avalikest allikatest; see ületab OECD keskmist 93%. Erasektori kulutused moodustavad paljudes riikides suurema osa kõrghariduses. Eestis on avaliku sektori kulutuste osakaal kõrghariduses 77%, vrd OECD keskmine 68%.
- Eraõppeasutuste rahastamine erineb riigiti märkimisväärselt: mõnes riigis on need täielikult või suures osas riigi rahastusel, teistes saavad avaliku sektori rahastust vähe või üldse mitte. Eestis kulub avaliku sektori raha iga kohaliku omavalitsuse või riigi hallatavas põhikoolis täisajaga õppija kohta 10 577 USD, erapõhikoolis õppija kohta aga 6234 USD (OECD keskmised on vastavalt 11 914 USD ja 7867 USD).
- Valitsussektori kulude jagunemine eri haridustasemetel vahel erineb riigiti. Mõnes riigis katab kõik hariduskulutused keskvalitsus, teistes jälle kohalikud või regiooni tasandi omavalitsused. Hariduse lõppkulutustest tehakse 77% kohalikes omavalitsustes ja 23% lõppkulutustest teeb keskvalitsus.

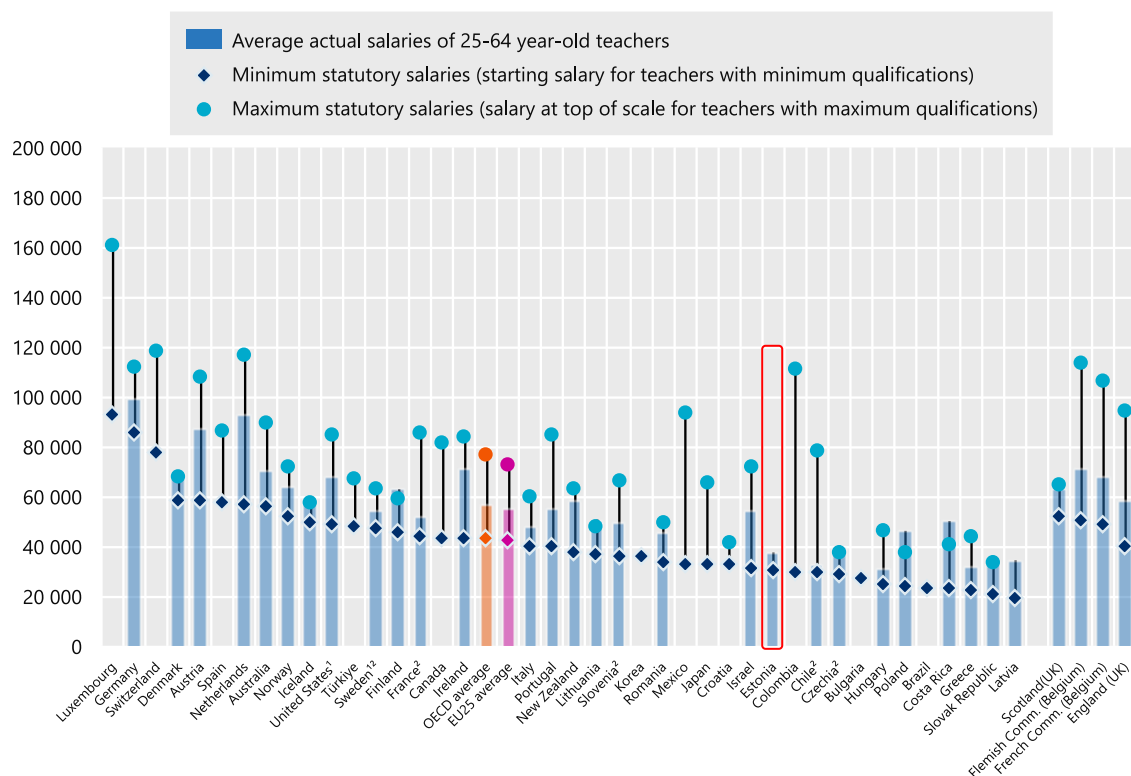
Õpetajad, õppekeskkond ja koolikorraldus

- Kättesaadavate andmetega OECD riikidest, s.o 21 riigist 18 annavad teada, et põhihariduse vanemas astmes oli neil kvalifitseeritud õpetajaid 2022/23. õppeaasta algul puudu. Eestis napib õpetajaid kõigis haridusastmetes ja kõigis ainetes.

- Ametist lahkuvate õpetajate osakaal varieerub riigiti tugevalt. Kättesaadavate andmetega riikides ulatub aasta jooksul ametist lahkuvate õpetajate määr 2%-st 12%-ni. Eestis on lahkuvate õpetajate osakaal kõrgeimate hulgas, s.o 12%. Tüüpjuhul läheb igal aastal pensionile ligikaudu 2% õpetajatest (ka Eestis), kuid ametist lahkuvate õpetajate määr kõigub vahemikus ligi 0%-st kuni 10%-ni ning oli Eestis 2022/23. aastal 9%. Ametist lahkumise määra näitajat tuleks siiski tõlgendada ettevaatusega, kuna see sõltub paljudest teguritest, nt õpetajate töölepingutingimustest ja üldisest olukorrast tööturul.
- 2023. aastal jõudsid Eesti põhihariduse vanema astme õpetajate tegelikud palgad 37 506 USD-ni (vrd 56 462 USD OECD riikides keskmiselt). Tegelik palk on Eestis 24% võrra kõrgem seadusjärgsest palga alammäärast, mis 30 183 USD (joonis 4).

Joonis 4. Põhikooli vanema astme õpetajate tegelikud palgad võrreldes seadusjärgse miinimum- ja maksimumtöötasuga (2023)

Avaliku sektori koolide õpetajate aastapalgad, ostujõu pariteete (PPP) kasutades USDsse ümber arvestatuna

Märkus: Tegelikud palgad sisaldavad lisatasusid ja toetusi.

1. Tegelikud palgad seadusjärgse miinimum- ja maksimumpalga puhul.

2. Tegelikke palgade puhul on andmeaasta teine kui 2023. Vt lisainfot allikatabelist.

Riigid ja teised osalised on reastatud kahanevas järjekorras alustavate miinimumkvalifikatsiooniga õpetajate palga järgi.

Allikas: OECD (2024), tabel D3.3 ja OECD Data Explorer, <https://data-explorer.oecd.org/>. Lisainfo: Education at a Glance 2024 Sources, Methodologies and Technical Notes (<https://doi.org/10.1787/e7d20315-en>).

- Õpetajate töö koosneb lisaks õpetamisele erinevatest ülesannetest, sh tundide ettevalmistamine, hindamine ja suhtlus vanematega. Töötundide arv, milleks õpetajad on vastavalt oma töölepingule

kohustatud, erineb riigiti suuresti. Eesti põhikooli vanema astme õpetajatel kulub aastas õpetamisele 619 tundi⁴. See jääb alla OECD keskmise, mis on 706 tundi aastas.

- Koolide suuruse osas teevad riigid erinevaid valikuid: kas peavad üleval palju väikesi koole või väiksemal arvul suuri koole. Eestis on põhikooliklassi mediaansuurus 15 õpilast, vrd OECD keskmine 27 õpilast. Eesti 5% suurimates põhikoolides õpib ühes klassis (sh paralleelid) 79 või enam õpilast, OECD keskmine on 91 või enam. Skaala teises otsas, Eesti 5% väikseimates koolides õpib ühes klassis kolm või vähem õpilast, vrd OECD keskmine viis või vähem õpilast klassis. Kuigi väikesed koolid on tähtsad, et tagada juurdepääs põhiharidusele eriti hõredalt asustatud maapiirkondades, võib nende ülalpidamine olla kulukas ja neis koolides võib olla vaja rakendada õpet liitklassides.
- Enamikus haridussüsteemides kaasatakse õpilasi ja vanemaid avaliku sektori koolide juhtimisse ning vanemate esindajate kaasamine kooli juhtkogudesse kohustuslik. Õpilaste kaasamine on vähem levinud, aga ka seda tuleb sagedasti ette. Eestis on vanemate kaasamine avaliku sektori koolide hoolekogudesse nõutav ja õpilaste osalus juhtkogudes varieerub haridusastmest sõltuvalt.

⁴ Astronoomilised, s.o 60 min tunnid, millest on välja arvatud vahetunnid.

Lisainfo

Lisainfo „Education at a Glance 2024“ kohta ja kõik indikaatorid: <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>.

Lisainfo kõigi indikaatorite andmete kogumise metoodika kohta ja märkused riikide kohta: *Education at a Glance 2024: Sources, Methodologies and Technical Notes* (<https://doi.org/10.1787/e7d20315-en>).

Üldinfo metoodika kohta: *Handbook for Internationally Comparative Education Statistics 2018* (<https://doi.org/10.1787/9789264304444-en>).

Ajakohastatud andmed veebis: <http://data-explorer.oecd.org/s/5q> ja *StatLinks 2* viidete kaudu väljaandes.

Uurige, võrrelge ja visualiseerige andmeid ja analüüsi, kasutades vahendit Education GPS: <https://gpseducation.oecd.org/>.

Küsimused adresseerida Education at a Glance'i meeskonnale OECD hariduse ja oskuste direktoraadis: EDU.EAG@oecd.org.

Tekst on avaldatud OECD peasekretäri vastutusel. Tekstis väljendatud arvamused ja esitatud väited ei kajasta tingimata OECD liikmesriikide ametlikke seisukohti.

Dokumendi ega selles sisalduvate kaartide eesmärk ei ole kahjustada ühegi territooriumi staatust ega suveräänsust, rahvusvahelisi piire ega ühegi territooriumi, linna ega piirkonna nime.

Statistilised andmed Iisraeli kohta on esitatud Iisraeli pädevate asutuste poolt ja nende vastutusel. Selliste andmete kasutamisega OECD poolt ei piirata rahvusvahelise õiguse mõttes Golani kõrgendike, Ida-Jeruusalemma ja Läänekalda Iisraeli asunduste staatust.

Viitamine 4.0 rahvusvaheline (CC BY 4.0)

Seda teost saab kasutada Creative Commons Attribution 4.0 rahvusvahelise litsentsi alusel. Teost kasutades nõustute selle litsentsi tingimustega (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Viitamine: teose kasutamisel tuleb viidata allikale.

Tõlked: tuleb viidata originaalteosele, tuua esile muudatused originaaliga võrreldes ja lisada järgmine tekst „Kui originaalteose ja tõlke vahel esineb lahknevusi, loetakse kehtivaks originaalteose tekst.“

Kohandused: tuleb viidata originaalteosele ja lisada järgmine tekst „Tegu on OECD originaalteose põhjal kohandatud tekstiga. Käesolevas kohanduses väljendatud arvamusi ja kasutatud argumente ei tohiks esitada OECD või selle liikmesriikide ametlikke seisukohtadena.“

Kolmandate isikute materjal: litsents ei kehti teoses sisalduvale kolmandate isikute materjalile. Sellise materjali kasutaja vastutab ise kolmandalt isikult loa hankimise eest ja mis tahes rikkumiskohtade eest.

Ilma selgesõnalise loata ei tohi kasutada OECD logo, visuaalset identiteeti või kaanepilti ega anda mõista, et OECD toetab teie teose kasutamist.

Kõik käesolevast litsentsist tulenevad vaidlused lahendatakse vahekohtu kaudu vastavalt 2012. aasta alalise vahekohtu (PCA) vahekohtueeskirjadele. Vahekohtu asukoht on Pariis (Prantsusmaa). Vahekohtunikke on üks.